MEZŐGAZDASÁGI VÁLLALKOZÁS ÖNFINANSZÍROZÓ KÉPESSÉGE

KOVÁCS HENRIETTA

ÖSSZEFOGLALÁS

A társaságnál központi szerepet játszik a likviditás és a pénzgazdálkodás javítása. Megállapítható, hogy a vizsgálatomba bevont vállalkozás helyzete kedvezőbb a mezőgazdasági átlagnál, mivel a nagyobb támogatottságú ágazatok (szarvasmarha, tej) meghatározóak a termelési szerkezetében. A társaság a mezőgazdasági átlagnál magasabb mértékű állami támogatással önfinanszírozó képességét növelte. Látható, hogy a mezőgazdaság kedvezőtlen jövedelmezőségi helyzete ellenére létezik átlagon felüli, jól működő vállalat. Ezek számának növelése kívánatos a további években.

BEVEZETÉS

Ismert tény, hogy a mezőgazdasági termelésben elérhető jövedelem meglehetősen alacsony. Az egész ágazatra jellemző, hogy a tőkeellátottságot javítani szükséges, s ehhez az állami segítség nem nélkülözhető. Hozzájárulhat a jövedelmezőség és a tőkeellátottság javításához a mezőgazdasági termelőknek jutó közvetlen támogatás növelése a nettó befizetés csökkentésével és/vagy a támogatások reálértékének növelése.

Tanulmányomban egy mezőgazdasági vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetét vizsgálom, kimutatva a támogatások és az elvonások árbevételre, üzleti eredményre, korrigált eredményre és cash-flow-ra való hatását. Kitérek a költségvetési kapcsolaton kívül az idegen források (hitel, földbérlet) után kifizetett költségekre, amelyek a visszamaradó eredményt csökkentik. Megállapításaimat, következtetéseimet az adott vállalat 1997-2002. évekre vonatkozó mérleg és eredménykimutatásainak felhasználásával végzett számításaimra alapozom.

Vizsgálatomba bevont vállalkozás egy jászsági kft., amely tevékenységét 1995-ben kezdte meg. A társaság alaptevékenysége az állattenyésztés, ezen belül a szarvasmarhatartás, melynek célja a tejtermelés.

A KFT. VAGYONI ÉS TŐKEHELYZETE

A társaság esetében a *befektetett eszközök* aránya és értéke jelentősen emelkedett a vizsgált időszakban. 2000-ig a *forgóeszközök* értéke is nőtt, kevésbé, mint a befektetett eszközöké, így aránya csökkent. Jelentős változás 2001-ben a tenyészállatok átcsoportosítása, amely felerősítette a korábbi folyamatot. A mezőgazdaságra mint termelő ágazatra a befektetett eszközök arányának magasabb volta a jellemző, ellentétben egy szolgáltató ágazattal, ahol a forgóeszközök a dominánsak. A vizsgálatomba bevont társaságnál a számviteli elszámolás miatt volt magas 2000-ig a forgóeszközök aránya, mely szerint a tenyészállatokat a forgóeszközök között tartották számon.

1. táblázat

A Kft. vagyoni- és tőkehelyzet mutatói 1997-2002 években

(M.e.: %)

Mutatók	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Befektetett eszközök aránya	9,7	26,6	23,3	21,9	41,8	42,6
Forgóeszközök aránya	90,3	73,4	76,7	78,1	58,2	57,4
Tőkeellátottság	65,9	61,3	57,5	49,6	51,9	52,4
Eladósodottság	0,5	5,9	4,3	8,8	5,5	5,8
Tőkeáttétel	51,7	63,2	73,9	101,5	92,7	90,8

A *tőkeellátottsági* mutató 1997-ben 65,9%, 2002-re 52,4%-ra mérséklődött. Az elmúlt hat év alatt a mutató fokozatosan romlott, 2001-ben és 2002-ben figyelhető meg egy minimális növekedés. A mutató a mezőgazdasági átlaghoz hasonlóan alakul. Az ágazatban a tőkeellátottság 1996 és 1999 között évi átlagban 6,35%-kal csökkent. 1999-ben megközelítette a hitelképesség szempontjából kritikus szintet. Ezzel szemben párhuzamosan nőtt a külső forrás bevonása 27%-ról 46%-ra, és így az idegen tőke a saját tőke közel 90%-át teszi ki. A társaság forrásai több mint 3,5-szeresére nőttek, míg ezen belül a saját tőke mindösszesen 2,7-szeresére változott, a saját tőke kisebb ütemben növekedett, mint az összes forrás. (Lásd: 1. táblázat)

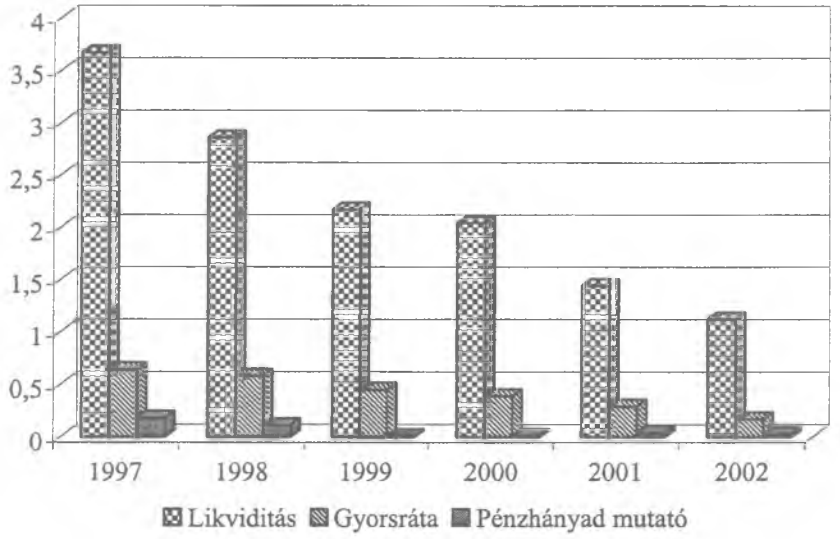
A tőkeellátottság megítélésénél azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az egyik legfőbb termelőeszköz a föld bérelt, így nem szerepel sem az eszközök sem pedig a források között, pedig tulajdonképpen egy olyan igénybevett külső forrásként fogható fel, amelynek elvárt hozamát ugyanúgy meg kell fizetni, mint a pénztőkében rendelkezésre bocsátott külső forrás használati díját, a kamatot. (Borszéki, 2001)

A társaság esetében az *eladósodási* mutató nagyon alacsony értéket képvisel. 1997-ről 2002-re a mutató több mint 11-szeresére nőtt, de a 2002-es 5,8% sem jelentős. A hosszú lejáratú kötelezettségek kis hányadát képezik az összes forrásnak. A társaság inkább rövid lejáratú kötelezettségekkel finanszírozza működését. A mezőgazdasági ágazatra jellemző a rövid lejáratú kötelezettségek dominanciájának csökkenése (a termelés forgóeszköz-igényessége úgy nő, hogy azt egyre nagyobb arányban finanszírozzák tartós források), de az elemzésem tárgyául választott társaságnál ez még nem jellemző.

A vizsgált társaság esetében a *likviditási* mutató jó, ez az érték jellemzi az ágazatot is. 2000-ig a mutató csökken, de egyre kisebb mértékben, amely a forgóeszközök és rövid lejáratú kötelezettségek mennyiségének változásával magyarázható. A *gyorslikviditási* mutató értéke meglehetősen alacsony, – magasabb érték jellemző az ágazatra – egyik évben sem éri el az 1-et, legmagasabb 1998-ban 0,6. Meg kell említeni, hogy a likviditás a mezőgazdasági sajátosságok miatt év végén mindig kedvezőbb, mint év elején. (Lásd: 1. ábra)

1. ábra

A Kft. pénzügyi mutatóinak alakulása 1997-2002 években

A *saját tőke jövedelmezősége* általában nagyobb az *összes tőke jövedelmezőségé*nél. Ez minden évben rendre így van, kivéve a 2000. évet, ahol az összes tőke jövedelmezősége a nagyobb. Ez az ágazati jellemzőtől eltér, hiszen ott pont fordított a helyzet és az összes tőke jövedelmezősége nagyobb, mint a saját tőke jövedelmezősége, pedig épp az lenne a kívánatos, ahogy az a társaság esetében is megfigyelhető. (Lásd: 2. táblázat)

A *tőkerugalmassági* mutató a működés forrásvonzatát fejezi ki, megmutatja, hogy egy százalék árbevétel növekedéshez hány százaléknyi többlet forrás szükséges. A *forrás növekedési* index 1997-ről 2001-re 352,8%, az értékesítés nettó árbevételének növekedési indexe pedig 222,8%. A kettő arányából következtethetünk arra, hogy meddig érdemes az árbevételt növelni újabb források bevonása révén. A társaság esetében 1% árbevétel növekedésre 2,06% tőkeigény jut, ami hatékonyságromlásra utal. Ha mindezt az egyes évek között vizsgáljuk, megfigyelhető, hogy nem egy külső forrásból finanszírozott jelentős befektetett eszköz-beruházásról van szó. Szinte minden évben magas az érték (kivéve 2001-et, amikor 0,8%). Az ágazatra is hasonló érték a jellemző, amit az is mutat, hogy 1997 és 1999 között átlagosan 1% árbevétel-növekmény 1,43% forrásnövekménnyel járt. Ez a hatékonyság romlás a jövedelem csökkenésében jelenik meg. 2001-től a jövedelmezőség és hatékonyság javul az előző évekhez képest, kívánatos, hogy ez a tendencia tartós legyen. (Lásd: 3. táblázat) Valószínűsíthető ez abból is, hogy 2000. év kivételével a saját tőke jövedelmezősége meghaladja az összes tőke jövedelmezőségét, míg a mezőgazdaság átlagában ez csak az utolsó két évben fordult elő.

2. táblázat

A Kft. saját és az összes tőke jövedelmezőségének alakulása 1997-2002 években

(M.e.: %)

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Saját tőke jövedelmezősége	9,7	24,1	22,5	2,7	10,9	12,6
Összes tőke jövedelmezősége	6,5	16,5	15,5	4,2	8,8	10,4

3. táblázat

A Kft. tőkerugalmassági mutatójának alakulása 1997-2002 években

(M.e.: %)

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Forrás növekedési index		178,7	150,9	120,1	108,9	109,2
Árbevétel növekedési index		147,1	123,9	109,6	111,6	112,2
Tőkerugalmassági mutató		1,7	2,2	2,1	0,8	1,8

A TÁMOGATÁSOK HATÁSA

A költségvetési támogatás összege 1997 és 2001 között a társaság esetében nőtt, a 2001-es támogatási összeg kétszerese az 1997. évinek. 1997-ről 1998-ra hirtelen megugrott a támogatottság, aminek magyarázata abban rejlik, hogy ekkor került bevezetésre a földalapú és állatlétszám után járó támogatás, ezt követően azonban egyre kisebb mértékben nőtt. A csökkenő ütemben való növekedés oka a mezőgazdasági vállalkozások támogatásának megváltozása.

A támogatások többsége az egyéb bevételek között mutatható ki. 1997 és 2000 között kivételt képezett a tejtámogatás, amely a tehenészet árbevételeként került kimutatásra. Meg kell említeni, hogy a beruházási támogatás nem eredmény növelő tétel, mivel a számviteli törvény szerint ezt tőketartalékként tartjuk nyilván. Ezzel magyarázható, hogy későbbi vizsgálódásom során a támogatások között nem szerepeltetem a beruházási támogatást, mint az eredményre ható transzfert.

AZ EREDMÉNYKATEGÓRIÁK ÉRTÉKELÉSE

A támogatás (a beruházási támogatás nélkül) az egyes években az *árbevétel* százalékában kifejezve rendre: 11,4%, 11,6%, 9,9%, 10,1%, 9,6%, 10,2%. Ez alapján elmondható, hogy az árbevétel és a támogatások hasonló arányban nőttek.

Az *üzemi, üzleti tevékenység eredménye* minden évben pozitív, ezen belül 1998-ban és 1999-ben jelentős emelkedés tapasztalható. 2000-ben romlott a jövedelem-helyzet, ezt követően ismét javulás mutatkozik. Az üzemi tevékenység ráfordításai évről-évre lassuló ütemben, de nőttek. Az alaptevékenység még így is jövedelmező maradt, még a külső forrásbevonás terheit is fedezni tudta.

Az üzemi tevékenység eredményét csökkentve a bevételként elszámolt támogatások összegével, megállapítható, hogy az alaptevékenység 1997-ben, 2000-ben, 2001-ben veszteséges lenne, tehát ezekben az években a támogatások költséget is ellensúlyoznak. 1998-ban és 1999-ben az alaptevékenység jövedelmező a támogatások nélkül is. 1998-ban ez az eredmény

15,1%-a, 1999-ben 52,7%-a az adott évi összes támogatásnak.

A támogatás 1997-ben a költségek 63%-át fedte le, 37%-a pedig az eredményhez járult hozzá. 1998-ban a támogatásból származik az eredmény 85%-a, 1999-ben 65%-a, 2002-ben pedig az eredmény 60%-át a támogatás biztosította. 2000-ben 55%, 2001-ben 2,6% költséget fedett le a támogatás, a fennmaradó rész az eredményt gyarapította.

A társaság *adózás előtti eredményét* a támogatással összevetve ugyanaz mondható el, mint az üzemi tevékenység eredménye esetében, vagyis támogatás nélkül 1997, 2000, 2001 veszteséges, tehát az eredménynek teljes egészében a támogatás a forrása. Mindemellett az ágazatban 1997-ben és 1998-ban az eredménynek teljes egészében a támogatás a forrása. 1999-ben pedig a bevételeket meghaladó többletköltségek nagyobb hányadát kompenzálta.

Ez az összehasonlítás azonban nem teljes, figyelembe kell venni a költségként megjelenő adókat, járulékokat, a társasági és vállalkozási adókat is. A mezőgazdaság egészében költségként elszámolt adók és illetékek összege, a társadalombiztosítási járulék (munkavállalóktól levont járulék nélkül) mint elvonások és a támogatás egyenlege minden évben nettó költségvetési elvonást eredményez, együttes hatásuk az adózatlan eredményt csökkenti. További költségvetési elvonást jelent az eredmény után fizetett társasági, vállalkozási adó.

A *költségvetési elvonásoktól* és *támogatásoktól* eltekintve (természetesen a termeléshez szükséges föld bérelt, ezután díjat, valamint a szükséges idegen forrás után kamatot fizet a vállalkozás), megállapítható, hogy 2000-ben veszteséges lenne a társaság, viszont a többi évben nyereség lenne realizálható.

Az előzőekben csak a költségvetési terhektől és juttatásoktól tekintettem el, most azt is megvizsgálom, milyen eredményt tud elérni a vállalkozás, és milyen arányban részesedik az állam, illetve a föld- és a tőketulajdonosok. Ehhez korrigált adózás eredményt számoltam, amelynél a bevételeket csökkentettem a támogatásokkal, a ráfordításokat pedig az azokat terhelő adókkal, járulékokkal, földbérleti díjjal és kamatokkal.

A továbbiakban az így korrigált adózatlan eredményt helyezem elemzésem középpontjába. (Lásd: 4. táblázat)

4. táblázat

A Kft. eredményre ható jövedelemtranszfereinek alakulása 1997-2002 években

(M.e.: E Ft)

Megnevezés (adatok E Ft-ban)	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Közvetlen támogatás-Beruházási tám.	+10 424	+15 538	+16 584	+18 357	+19 446	+20 580
Kamat	-76	-1 974	-4 210	-5 661	-6 829	-7 002
Földbérleti díj	-1 225	-1 706	-2 183	-2 990	-4 022	-4 800
Költségként elszámolt adók, illetékek	-429	-1 185	-1 223	-1 007	-1 131	-1 149
Társadalombiztosítási járulék	-7 580	-10 275	-10 776	-10 871	-11 182	-12 120
Összesen	1 114	398	-1 808	-2 172	-3 718	-4 491
Adózatlan eredmény	10 118	31 318	21 228	2 590	12 156	14 128
Korrigált adózatlan eredmény	9 004	30 920	23 036	4 762	15 874	18 619

A korrigált adózás előtti eredmény 1999 és 2002 között minden évben meghaladja a ténylegesen elért eredményt. A társaság eltérést mutat az ágazati jellemzőtől. A vizsgálatomba bevont vállalkozás esetében az ágazati szinten jellemző

nettó költségvetési elvonás csak 1998-ban érvényesül, a többi négy évben *nettó támogatott*. Ezzel is magyarázható a társaság ágazati átlagtól eltérő, kedvezőbb jövedelmi helyzete.

A vállalkozás által megtermelt eredményből – ennek tekinthetjük a korrigált adózatlan eredményt – az egyes csoportok részesedése jelentős, a termelésben visszamaradó hányad egyre kevesebb. Kiemelkedő részesedés jut a termelőknek 1997-ben (92,1%), 1998-ban (79,6%) és 1999-ben (76,1%). (Lásd: 5. táblázat)

Az ágazat egészét tekintve elmondhatjuk, hogy a termelőknek a megtermelt jövedelem egyötöde jut, s ez a mértékű nettó elvonás az önfinanszírozó képességet nagymértékben csökkenti, vagyis tovább növeli a külső forrás iránti igényt mind a folyó, mind a fejlesztési finanszírozásban. (Borszéki, 2001)

5. táblázat

A Kft. korrigált adózatlan eredményéből az egyes csoportok részesedése 1997-2002 években

(M.e.: %)

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Költségvetés	-6,5	5,7	-19,5	-135,8	-44,4	-48,2
Pénzügyi intézmények	0,8	6,3	18,3	118,8	43,0	44,7
Földtulajdonosok	13,6	5,5	9,5	62,8	25,3	28,7
Tőketulajdonosok	0,0	2,9	15,6	9,4	0,0	0,0
Termelés	92,1	79,6	76,1	44,8	76,1	74,8

ÖNFINANSZÍROZÓ KÉPESSÉG ÉS CASH-FLOW

A társaság *önfinanszírozó képességét* a ténylegesen realizált eredmény (a mérleg szerinti eredmény) és az értékcsökkenés nagyságrendje befolyásolja, e kettő együtt adja az adott évi *nettó cash-flow* összegét. A vállalkozás tőketulajdonosai a képződő adózott eredmény viszonylag kis hányadát vonták ki a vállalkozásból. Osztalékot 1997-ben, 2001-ben és 2002-ben nem fizetett a vállalkozás, 1998-ban az eredmény 96,5%-a, 1999-ben 83,1%-a, 2000-ben 82,6%-a növelte a saját tőke értékét.

Ágazati egyezőség, hogy a tőketulajdonosok a képződő adózott eredmény viszonylag kis hányadát vonták ki eddig a vállalkozásból. Természetesen az osztalék, illetve részesedés fizetése igen differenciált. Összességében az a jellemző, hogy a pozitív adózott eredmény nagy hányadát (1997-ben 90%, 1998-ban 77% és 1999-ben 85%-át) a tulajdonosok a termelésbe visszaforgatták, növelve a saját tőke értékét.

A társaság nettó cash-flow-ja 1997-ről 1998-ra több mint háromszorosára növekedett, 2000-ben csökken, 2001-ben ismét 2,3-szeres a növekedés. (Lásd: 6. táblázat.)

A magyar mezőgazdaságban a nettó cash-flow a felére, az 1997-es 40 Mrd Ft-ról 2001-re 21 Mrd Ft-ra csökkent.

A társaságnál a pénzjövedelemből a termelés részesedése magas, a vizsgált időszakban 86,9% és 93,3% közötti. Ágazati szinten ez két év alatt 1997-ről 1999-re 40%-ról 24%-ra csökkent.

Az egész ágazatra jellemző, hogy a tőkeellátottságot javítani szükséges, s ehhez az állami segítség nem nélkülöz-

hető. Hozzájárulhat a jövedelmezőség és a tőkeellátottság javításához a mezőgazdasági termelőknek jutó közvetlen támogatás növelése, a nettó befizetés csökkentése és a támogatások reálértékének növelése.

6. táblázat

A Kft. cash-flow-jára ható pénzügyi transzferek alakulása 1997-2002 években

(M.e.: E Ft)

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Pénzkivonás összesen	707	4 614	3 804	1 302	2 251	2 324
Költségvetés	-594	36	-6 179	-7 798	-8 600	-8 800
Földtulajdonosok	-1 225	-1 706	-2 183	-2 990	-4 022	-4 220
Idegen tőke tulajdonosok	-76	-1 974	-4 210	-5 661	-6 829	-7 020
Saját tőke tulajdonosok (osztalék)	0	-898	-3 590	-449	0	0
Termelés nettó cash-flow-ja	9 875	30 723	25 717	9 986	23 815	25 610
Mindösszesen:	10 582	35 397	29 521	11 288	26 066	27934
ebből termelés aránya, (%)	93,3	86,9	87,1	88,5	91,4	91,6

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Alvincz J. (2000): Az állami támogatások és elvonások alakulása a magyar élelmiszer-gazdaságban. Gazdálkodás, XLIV. évf. 2. sz. 1-16. pp. – (2) Alvincz J. – Borszéki É. – Harza L. – Tanka E. (1998): Az agrártámogatási rendszer EU és GATT-konform továbbfejlesztése (Az Agenda 2000), Agrárgazdasági Tanulmányok, 1998. 2. szám, AKII, Budapest. – (3) Borszéki É. (2001): A kooperáció, a koordináció és az integráció szerepe és lehetőségei az agrár és a vidéki gazdaságban. In: Tőke- és jövedelemtranszferek az agrárgazdaságban. VISION-2000. III.Konferencia, Gödöllő. I. kötet 4-25. o. – (4) Pálovics B. (2000): Magyar agrárcsatlakozás. Dilemmák, lehetőségek, megoldandó feledatok. In: A mezőgazdasági támogatások kilátásai. Agroman Oktatási Alapítvány, 81-93. o. – (5) Pete N. (2002): A magyar mezőgazdaság csatlakozása – mi dől el a tárgyalásokon és mi másutt? Európai Tükör.VII. évf. 3. sz. 70-91. o. – (6) Popp J. (2001): Az agrárszabályozási feladatok és az EU csatlakozás. Gazdálkodás, XLV. évf. 5. sz. 1-7. o.

THE SELF-FINANCING ABILITY OF FARMING COMPANIES

By:
KOVÁCS, HENRIETTA

Liquidity and the improvement of finances play a central role in case of farming companies. The situation of the farming company investigated by the author is more favourable than the average in Hungarian agriculture, because sectors more heavily supported (i. e. the beef and dairy cattle sector) are decisive within its production structure. Due to state subsidies higher than the agricultural average the farming company was capable of raising its self-financing ability. It is obvious that, in spite of the unfavourable situation of Hungarian agriculture in terms of profitability, there are still farms more prosperous than the average. It is desirable to increase their number also in years to come.